

УДК 343.37:334.72

В.В. Лисенко
Г.М. Курілов

**НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ:
ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБІВ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті проаналізовано сучасний стан, який склався в Україні з поширенням підроблених та фальсифікованих товарів. Визначено умови, що сприяють поширенню незаконного обігу товарів та запропоновано шляхи протидії правопорушенням. Обґрунтовано, що для ефективної протидії фактам фальсифікації й підроблення товарів необхідний комплекс заходів як правоохоронних, так і контролюючих органів, посилення ролі держави в контролі за виробництвом та обігом товарів в Україні.

Ключові слова: незаконний обіг товарів; фальсифікація товарів; підроблення товарів; умови, що сприяють поширенню незаконного обігу товарів; шляхи протидії вчиненню незаконного обігу товарів.

Постановка проблеми. Поряд із легальним виробництвом товарів, продукції в Україні, як і в інших країнах, існує потужний ринок фальсифікату, підробок товарів та продукції. Практика контролюючих та правоохоронних органів України за дотриманням вимог чинного законодавства на споживчому ринку свідчить про те, що майже у 85 % перевірених суб'єктів господарювання встановлюються порушення існуючих норм та стандартів виробництва й реалізації товарів [1].

Незаконний обіг товарів має прихований характер і протидія вчиненню таких правопорушень вимагає від правоохоронних органів виконання спеціальних заходів із виявлення та документування змісту злочинної діяльності. Проблеми у виявленні таких діянь пов'язані також із тим, що правопорушники широко використовують можливості легальної господарської діяльності для приховування злочинів. На рівень поширення незаконного обігу товарів в Україні впливає також корумпованість окремих співробітників контролюючих та правоохоронних органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлені питання розглядался в працях О.П. Дзісяка, І.В. Кириченка, Г.М. Курілова, В.В. Лисенка, В.В. Тропіна та інших фахівців у царині кримінального права. Однак є окремі аспекти, що потребують більш детальної демонстрації та розбору в рамках спеціальних досліджень.

Формування цілей. Метою статті є теоретичне дослідження проблем незаконного обігу товарів в Україні та характеристика способів цієї злочинної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Споживчий ринок України продовжує насичуватися підробками, сурогатами, нежкісними, фальсифікованими та небезпечними для людей товарами, здебільшого харчовими продуктами, алкогольними напоями, лікарськими засобами, паливно-

мастильними матеріалами. Практика свідчить, що держава не здатна повною мірою забезпечити належної реалізації прав споживачів на отримання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про товари, роботи та послуги, їх належну якість та безпечність для споживання. Події з пожежею на нафтобазі «БРСМ-нафта» під містом Васильків засвідчили, що фальсифікат підакцизних товарів і продукції може загрожувати не лише окремим громадянам щодо їх здоров'я та безпечного споживання, а також і загрожувати екологічній безпеці усього регіону і в цілому країні [2-3].

Значне поширення в Україні незаконного обігу товарів викликано, зокрема, наявністю таких чинників: прихований характер діяльності з підроблення, фальсифікації товарів; відсутність офіційної статистики щодо наслідків від споживання неякісної, підробленої продукції; низька поінформованість громадян про можливі підроблення чи фальсифікації товарів; використання для незаконного обігу товарів можливостей офіційно зареєстрованих суб'єктів господарювання; відсутність спеціальної державної програми протидії поширенню незаконного обігу товарів, відсутність спеціального державного органу, який би забезпечував контроль у сфері протидії незаконному обігу товарів тощо.

Способам учинення злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом товарів, у наукових дослідженнях не приділено належної уваги. здебільшого досліджувалися питання кримінально-правової кваліфікації та кримінологічні аспекти протидії поширенню підроблених товарів підакцизної групи (алкогольних напоїв, тютюнових виробів та інших підакцизних товарів) [4-5].

Під фальсифікацією товарів (продукції) розуміються дії, спрямовані на обман споживачів шляхом підроблення об'єкта купівлі-продажу для отримання прибутку. У таких випадках, при збереженні найбільш характерних показників товарів, продукції, зокрема, які стосуються назви, зовнішнього вигляду, консистенції, кольору, упаковки тощо, погіршуються інші важливі показники товарів, продукції щодо споживчих характеристик (використана сировина; різноманітні домішки, шкідливі для здоров'я; нехарчові фарбники; утрата найбільш важливих властивостей харчової цінності: невідповідність вмісту жирів; вуглеводів, вітамінів, білків тощо).

Виходячи з положень п. 27 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» фальсифікована продукція визначається як продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а також неправомірним відтворенням товару іншої особи [6]. При цьому нечесна підприємницька практика – будь-яка підприємницька діяльність або бездіяльність, що суперечить правилам, тор-

говим та іншим чесним звичаям та впливає або може вплинути на економічну поведінку споживача щодо продукції.

Фальсифікація товарів є найбільш поширеним способом незаконного обігу товарів, однак не єдиним. До сфери незаконного обігу товарів можуть бути віднесені також: імітація товару (продукції) відомого виробника; підроблення товарів; фальсифікація товарів (продукції); оригінальна продукція, увезена на митну територію України контрабандним шляхом тощо [7]. Варто відмежовувати фальсифіковані товари від товарів-замінників (сурогати, імітатори) та дефективних (бракованих) товарів, які є результатом недотримання встановлених вимог щодо технології виготовлення товарів, продукції чи є результатом низької кваліфікації персоналу, задіяного у виготовленні такої продукції.

Фальсифікація, наприклад, продовольчих товарів супроводжується підробленням однієї чи декількох головних характеристик товару за якісними, кількісними, вартісними, інформаційними показниками. Зазначимо, що фальсифікація може мати комплексний характер підроблення, тобто використання різних видів підроблення, залежно від характеристик товару чи продукції, що реалізується. Зазначене вище має прояв у заміні товарів вищого сорту нижчими сортами, підміна справжніх компонентів харчовими та нехарчовими добавками, підміна натурального продукту імітатором тощо.

Практика свідчить, що здебільшого фальсифікуються продукти харчування (кава, чай, ковбаса, сметана, соняшникова олія, сардельки, фруктові соки, мінеральна вода, паштети, молоко, тверді сири, морозиво, різноманітні жири, м'ясні напівфабрикати тощо). Значного поширення отримали випадки фальсифікації алкогольних напоїв (коньяк, горілка, вино, лікери). Близько 30 % усього бензину, що реалізується на автозаправних станціях в Україні, за даними Комітету з питань захисту прав споживачів України [8], не відповідає сучасним стандартам якості та є відвертим фальсифікатом, що було підтверджено подіями на підприємстві «БРСМ-нафта».

За даними ДП «Укрметрестандарту» найбільше претензій в Україні до харчової продукції. Під час сертифікації, а також під час державного нагляду харчова продукція бракується через невідповідність її показникам безпеки, укладення сировини, непередбаченої рецептурою й не узгодженої в маркуванні, тобто визнається фальсифікованою. Щодо товарів побутового призначення, то найбільше підробляють радіоелектронні товари, а також товари легкої промисловості, де багато фальсифікатів китайського виробництва. Значну кількість порушень було встановлено й щодо товарів легкої промисловості, де, наприклад, для виготовлення дитячого одягу й взуття використовувалися синтетичні матеріали, а на маркуванні зазначалося, що виріб виготовлено з натуральної сировини. У тому числі часто не проходили випробувань також іграшки, виготовлені з матеріалів із умістом шкідливих речовин, які згубно впливають на здоров'я дітей, а також неякісно

виготовлені, що призводять до травмування дітей [9]. Відзначимо, що фахівці ДП «Укрметртестстандарту» постійно проводять семінари щодо особливостей установалення підроблень та фальсифікацій продукції, зокрема, щодо ідентифікації та виявлення фальсифікату соняшникової олії, особливостей уведення в обіг харчових продуктів, особливостей протидії фальсифікату піддакцизних товарів тощо [10].

Окрім зазначених вище продуктів харчування, які найбільш фальсифікуються, матеріали практики правоохоронних органів свідчать про непоодинокі факти фальсифікації специфічної продукції, зокрема засобів індивідуального захисту (презервативів). Скажімо, організована злочинна група розповсюджувала контрафактні засоби індивідуального захисту на території щонайменше 10 областей України. Для розповсюдження фальсифікованої продукції було створено в глобальній мережі Інтернет - магазин, де розмістили інформацію про продукцію, привабливість якої полягала передусім у заниженій ціні на товар відомих виробників. Під час розслідування було вилучено велику партію товару на загальну суму близько 0,5 млн. грн. Висновки експертів свідчать, що фальсифікована продукція не відповідала жодним нормативним вимогам якості, а також несла потенційну загрозу для її користувачів [11].

Широкого поширення, останнім часом, отримали випадки імітації товарів (продукції) відомих виробників (торгових марок). У підробленій, несправжній продукції імітуються окремі елементи назви, оформлення та дизайну товарів (продукції) відомої торгової марки з метою введення в оману споживача й збільшення кількості продажу продукції, що користується попитом споживачів. Зазвичай, підроблена продукція лише за формою та назвою має ознаки схожості зі справжньою продукцією. Інколи трапляються випадки підроблення високого гатунку. Здебільшого для уникнення можливих судових звернень, особи, які підробляють товари відомих виробників, свідомо змінюють назву товару, залишаючи форму, колір, зображення етикеток, окремі елементи товарного знака. У таких випадках підроблена продукція майже не відрізняється від товару відомого виробника.

Імітація товарів можлива як щодо товарів імпортного, так і вітчизняного виробництва. Усе залежить від попиту на продукцію та можливості її швидкої реалізації. Певною мірою імітація товарів (продукції) – це засіб паразитування на чужій популярності та використання відомого ім'я на ринку реалізації товарів. В окремих випадках легальні виробники звертаються через засоби масової інформації до споживачів для повідомлення про факти підроблення їхніх товарів та зазначають ознаки, за якими можна відрізнити справжню продукцію від підробленої або імітованої.

Іншим видом безпосереднього прояву незаконного обігу товарів є його підробка. Підробкою товарів (продукції) є повне копіювання оригінального товару (продукції), повне повторення логотипу, форми та ви-

гляду упаковки, натурального складу продукції, сировини, яка використовується для виготовлення справжньої продукції тощо. Підrobка товарів є результатом тіньової діяльності й спрямована на максимальне наближення до оригінальної продукції та отримання неконтрольованого доходу за рахунок попиту на продукцію відомої торгової марки.

Ще одним різновидом незаконного обігу товарів є обіг оригінальної продукції (товарів), увезеної контрабандним шляхом на митну територію України. Такі товари ввозяться поза митними постами, з приховуванням від митного контролю та без сплати відповідних митних зборів та податкових платежів. Подальший обіг таких товарів на території України здійснюється за підробленими документами, зокрема, з використанням суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності. У таких випадках товари контрабандним шляхом увозяться на територію України, а документально оформляються фіктивною фірмою як придбані в Україні. Серед предметів контрабанди найбільш поширеними є промислові товари; продовольчі товари; транспортні засоби.

Найбільшого поширення в Україні отримало незаконне виробництво алкогольних напоїв. Серед обсягів реалізації алкогольних напоїв в Україні найбільше поширення отримала горілка, темпи виробництва якої щорічно зростають приблизно на 8%. Зростання виробництва лікєро-горілочаних напоїв в Україні пов'язано також із збільшенням обсягів експортування такої продукції за кордон. Ринок горілки в Україні, на думку окремих експертів, оцінюється в 35 млн. дал., що становить щорічне споживання 8 л. горілки на душу населення [12]. За розрахунками експертів Українського медичного та моніторингового центру з алкоголю та наркотиків МОЗ України рівень уживання алкоголю у 2012 р. на душу населення в Україні становив 10,9-11,5 літрів. Це приблизно такий само рівень споживання як у Великій Британії та Італії [13].

Значний ринок збуту алкогольних напоїв створює умови для поширення випадків їх незаконного виготовлення та фальсифікації. Практика правоохоронних органів свідчить про поширення фактів виготовлення фальсифікованих товарів на території тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та зони проведення Антитерористичної операції [14]. Цьому сприяє існування незаконного обігу спирту, наявність великої кількості виробництв спирту в Україні, простий спосіб виробництва підробленої горілки чи інших напоїв, можливість незаконного виготовлення відповідної тари, пакувальних матеріалів тощо. Поширенню підроблених, сфальсифікованих алкогольних напоїв сприяє також відсутність належного контролю правоохоронних та контролюючих органів і наявність мережі для реалізації таких алкогольних напоїв. Для України [15], як і для інших держав, ця проблема залишається актуальною на сучасному етапі. За оцінками експертів ринок тіньового обігу алкогольних напоїв в

Україні останнім часом скоротився до 10 %, однак такий обсяг носить загрозливий характер як для економіки країни, так і для здоров'я населення.

Існування ринку незаконного обігу підроблених, сфальсифікованих алкогольних напоїв спричиняє шкоду як державним інтересам (ненадходження податків, зменшення офіційної зайнятості населення тощо), так і здоров'ю споживачів такої продукції (у тому числі й летальні випадки). Офіційні статистичні дані свідчать про те, що в Україні щорічно близько 10 тис. людей помирає від споживання фальсифікованих, підроблених, недоброякісних алкогольних напоїв. За даними правоохоронних органів значна кількість алкогольних напоїв виготовляється на легально діючих виробництвах. Це дозволяє суб'єктам господарювання отримувати неконтрольований дохід та не сплачувати відповідні податки.

Важливим у здійсненні незаконного обігу підроблених, сфальсифікованих товарів є існування відповідних каналів для реалізації такої продукції в торговій мережі. За даними правоохоронних органів підроблені (сфальсифіковані) алкогольні напої реалізуються в товарних партіях справжніх алкогольних напоїв, що ускладнює встановлення фактів їх підробки. Не виключено, що такі алкогольні напої можуть продаватися у відомих супермаркетах, недешевих магазинах і дуже складно, на перший погляд, відрізнити їх від справжніх алкогольних напоїв.

Найбільш поширеними способами фальсифікації горілки на сучасному етапі є повна чи часткова заміна харчового спирту на більш дешевий технічний; застосування води, яка не відповідає вимогам технології виготовлення; розведення чи повна заміна спирту водою тощо. Нерідко для фальсифікації алкогольних напоїв використовуються різноманітні синтетичні барвники та ароматизатори. Одним із способів фальсифікації є заміна натуральних компонентів рецептури на сурогатні, що лише імітують відповідні органолептичні властивості та харчову цінність лікєро-горілкиної продукції та не відповідають вимогам державної стандартизації.

Практика правоохоронних органів свідчить, що в злочинному механізмі фальсифікації алкогольних напоїв нерідко застосовують етанол. Етанол застосовується у промисловості та медицині, є технічним розчинником, зокрема, для розчинення жирів. Уживання етанолу є шкідливим для організму людини. У результаті потрапляння в організм людини етанол викликає отруєння.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що незаконний обіг товарів в Україні характеризується також наявністю інших способів учинення кримінальних правопорушень, а також учинення їх в інших сферах національної економіки. Для ефективної протидії фактам фальсифікації та підробки товарів потрібне проведення комплексу заходів як правоохоронних, так і контролюючих органів, посилення ролі держави в контролі за виробництвом та обігом товарів в Україні.

Використані джерела:

1. Прес-служба Міністерства економічного розвитку і торгівлі України: Мінекономрозвитку посилять нагляд за якістю продукції, що реалізовується на вітчизняному ринку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244937780&cat_id=244277212. – Загол. з титул. екрану.
2. Пожежа на нафтобазі: що науковці кажуть про наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/06/150610_ecology_after_fire_she. – Загол. з титул. екрану.
3. Пожежа на Васильківській нафтобазі. Версії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/06/10/7070719/>. – Загол. з титул. екрану.
4. Кириченко І. В. Запобігання злочинам у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / І. В. Кириченко. – К., 2009. – 20 с.
5. Тропін В. В. Організаційно-правові основи діяльності податкової міліції України у сфері боротьби з незаконним обігом товарів : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. В. Тропін / Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2004. – 20 с.
6. Закон України «Про захист прав споживачів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>. – Загол. з титул. екрану.
7. Лисенко В. В. Сучасний стан та проблеми протидії незаконному обігу товарів / В. В. Лисенко, О. П. Дзісяк // Вісник прокуратури. – 2008. – №8. – С. 74–81.
8. Експерты: четверть всего топлива на АЗС – фальсифікат [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/06/10/7070719/>. – Загол. з титул. екрану.
9. В Україні найбільше фальсифікують ковбасу і морозиво. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/v-ukrayini-naybilshe-falsifikuyut-kovbasu-i-morozivo.html>. – Загол. з титул. екрану.
10. Офіційний сайт ДП «Укрметрієтсіндарту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrcsm.kiev.ua/index.php/uk>.
11. Працівники міліції Житомирщини припинили реалізацію контрафактної продукції через мережі аштек на загальну суму понад півмільйона гривень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zito.mvs.gov.ua/news/pratsivnyky_militsiyi_zhytomyrschyny_prypunyly_realizatsiyu_3186.html. – Загол. з титул. екрану.
12. Пасечник К. Україна входить в тройку мирових ринков по об'єму потреби водки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.akcyz.com.ua/news/vodka/7745.html>. – Загол. з титул. екрану.
13. Зріз алкогольної ситуації в Україні 2013 (дані 2012 року). Український медичний та моніторинговий центр з алкоголю та наркотиків МОЗ України. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aiwa.dn.ua/hyprn/Files/alcohol-situation-2013.pdf>. – Загол. з титул. екрану.

14. Податкова міліція Київської області ліквідувала канал постачання підробленої горілки з Донецька. Алкогольний напій виготовляли зі спирту російського виробництва та потрапляв до столиці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=7ktkLRVQijs>. – Загол. з титул. екрану.

15. На Харківщині почастішали випадки отруєння сурогатним алкоголем. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/482672-pochastishali-otruennya-surogatnim-alkogolem.html>. – Загол. з титул. екрану.

Лысенко В.В., Курилов Г.Н. Незаконный оборот товаров в Украине: характеристика способов преступной деятельности.

В статье проанализировано современное состояние, которое сложилось в Украине с распространением поддельных, фальсифицированных товаров. Определены условия, которые способствуют распространению незаконного оборота товаров и предложены пути противодействия таким правонарушениям. Обосновывается, что для эффективного противодействия фактам фальсификации и подделки товаров необходим комплекс мер как правоохранительных, так и контролирующих органов, усиление роли государства в контроле над производством и оборотом товаров в Украине.

Ключевые слова: незаконный оборот товаров, фальсификация товаров, подделка товаров, условия, которые способствуют распространению незаконного оборота товаров, пути противодействия совершению незаконного оборота товаров.

Lysenko V.V., Kurylov G.M. Illicit trafficking in goods in Ukraine: the characteristic way of criminal activity

Although the criminal and criminological aspects of illicit trafficking of goods (alcohol, tobacco, and other excise goods) are well examined in scientific literature, the methods of illicit trafficking of goods, however, are not examined enough. The article analyzes the methods of adulteration of such products as: food, alcohol beverages, famous brands imitations, smuggled products.

The main reasons of counterfeit and adulterated products circulation are: the hidden nature of such activities; the lack of official statistics on the effects of counterfeit consumption; low awareness of citizens about possible forgery or falsification of goods; the use of registered business entities to hide the falsification of goods; the lack of special governmental program or an institution that can help to reduce the spread of illicit trafficking of goods. Counterfeit of goods is the most common way of the illicit trafficking, but not the only one. The other ways of illicit trafficking of goods are: the imitation of a famous brand; counterfeit goods; falsification of goods; smuggling of products within the Ukraine territory. It is necessary to distinguish counterfeit products from substitutes (surrogates, simulators) and defective goods products that are the result of a failure to comply with the re-

quirements for production technology goods, or low-skilled staff that is involved in the making of such products.

In Ukraine according to SE «Ukrmetrteststandard» the food counterfeit and the illegal production of alcoholic beverages have become big problems. Official statistics indicate that in Ukraine annually about 10 thousand people die of counterfeit alcohol poisoning. According to a study, a significant amount of fake alcoholic beverages is produced by legally existing industries. This allows them to have an uncontrolled income without paying taxes.

Important in the implementation of the illicit circulation of forged, falsified goods is the existence of appropriate channels for the sale of such products in the distribution network. Very often fake alcoholic beverages look like true alcoholic beverages, they are being sold in the supermarkets and it's very difficult to distinguish them from real ones.

Key words: *trafficking of goods, falsification of goods, fake goods, the conditions that facilitate the spread of illicit trafficking of goods, ways of counteracting the commission of illicit trafficking of goods.*

УДК 343.85: 343

М.В. Стащак,
Т.А. Вінакова

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ
КАРНОГО РОЗШУКУ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНІВ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ПРИДБАННЮ
МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ**

У статті досліджено організаційні особливості взаємодії підрозділів карного розшуку з іншими підрозділами органів внутрішніх справ України під час протидії придбання майна, одержаного злочинним шляхом. Виявлено сучасні проблеми, які можуть негативно впливати на роботу оперативних працівників під час означеного процесу та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: *протидія, придбання, майно, злочинний шлях, підрозділ, карний розшук.*

Постановка проблеми. Одним із завдань нового Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) є охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження (ст. 2 КПК України), серед яких: право не бути протиправно позбавленим права власності та право на непорушність приватної власності.

Водночас більша частина злочинів корисливо-насильницької спрямованості вчиняється задля незаконного викрадення чужого майна, яке після встановлення особи суб'єкта злочину здебільшого не повертається потерпілому через ряд причин. Однією з них є низький рівень протидії підрозділами карного розшуку обігу майна, одержаного злочинним шляхом.

Принагідно зазначимо, що своєчасна та ефективна протидія підрозділами карного розшуку обігу (зокрема його придбання) майна, одержаного